

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Лінгвістичний навчальний музей

**• Хочу подякувати
ентузіастам, які
створили цей прекрасний
музей і наочно показали,
що лінгвістика – теж
точна наука**

*професор В.Перга, доктор фізичних наук;
проректор Київського університету
імені Тараса Шевченка, 1992 р.*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Лінгвістичний навчальний музей

©проф. К.М.Тищенко

ЕТЮД ПРО МЕТОД₁

Ілюстрації до курсу основ наукових досліджень

- *Головна якість науки – генерувати нове знання, виводячи за рамки звичних і відомих уявлень про світ [НФЕ, III, 23]*

МЕТОД (от греч. methodos – путь). *Базисная категория методики*, в самом общем значении – способ достижения цели, определенным образом упорядоченная деятельность.

В лингвистике под М. понимают совокупность определенных операций над *языковым материалом*, нацеленных на решение определенной задачи, например, метод компонентного анализа.

Э. Г. Азимов
А. Н. Щукин

НОВЫЙ СЛОВАРЬ МЕТОДИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ И ПОНЯТИЙ

**(теория и практика обучения
языкам)**

Азимов Э. Г., Щукин А. Н.
А35 Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.

ISBN 978-5-7974-0207-7

Словарь содержит около 2 500 словарных статей, описывающих терминологические понятия в области преподавания языков. Книга адресована студентам и аспирантам, преподавателям языка (русского как родного и иностранного, иностранных языков), преподавателям базисных для методики дисциплин (лингвистики, психологии, психолингвистики, педагогики, культурологии, социологии) и всем интересующимся лингводидактикой как научной и учебной дисциплиной.

Словарь содержит список источников, терминологический и тематический указатели, облегчающие пользование словарем, а также приложение, в котором даются сведения о некоторых организациях и учреждениях, связанных с распространением языков международного общения.

**• Уперше в житті
опинилася у світі
абсолютної мовної
стихії, але стихії
впорядкованої**

*професор Р.Зорівчак, доктор філологічних
наук; професор Львівського університету
імені Івана Франка, 1995 р.*

МЕТОДЫ СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО ИЗУЧЕНИЯ ЯЗЫКОВ

"НАУКА"

А. МЕЙЕ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ МЕТОД В ИСТОРИЧЕСКОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

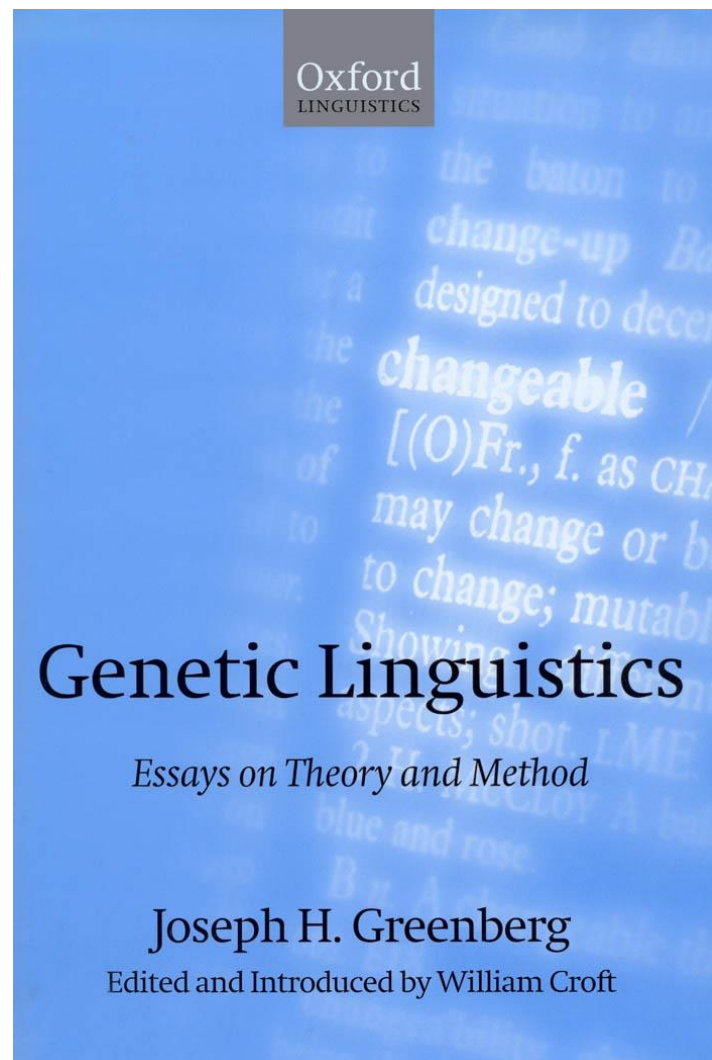
Contents

Preface

Editor's Introduction

Part I. Classification, grouping, and subgrouping

- 1 Historical linguistics and unwritten languages (1953)
- 2 Genetic relationship among languages (1957)
- 3 The problem of linguistic subgroupings (1957)
- 4 The general classification of Central and South American languages (1960) 59
 - 4.1 Appendix: Tentative linguistic classification of Central and South America (1960) 63
- 5 The methodology of language classification (1963) 65

1. The Comparative Method

ROBERT L. RANKIN

Subject	Linguistics » Historical Linguistics
Key-Topics	comparative , methods
DOI:	10.1111/b.9781405127479.2004.00003.x

The comparative method is a set of techniques, developed over more than a century and a half, that permits us to recover linguistic constructs of earlier, usually unattested, stages in a family of related languages. The recovered ancestral elements may be phonological. morphological. syntactic. lexical. semantic. etc.. and may

Historical Linguistics

Theory and Method

Mark Hale

Blackwell
Publishing

Bahan dengan hak cipta

10	Reconstruction Methodology	225
10.1	Introduction	225
10.2	The Genetic Hypothesis	226
10.3	Trivial vs. Nontrivial Innovations	229
10.4	Subgrouping	233
10.5	Democracy and Reconstruction: Is “Majority Rules” a Principle?	240

ДВЕРІ ПЕРШІ

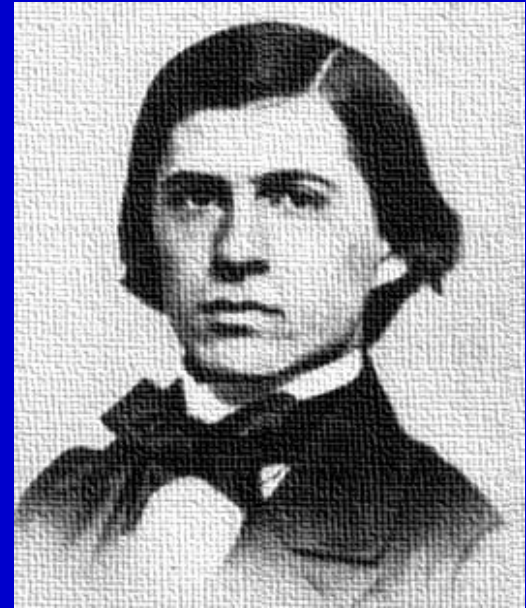
МЕТОДИ МЕТАТЕОРІЇ МОВОЗНАВСТВА

Впорядкування блоків знань про мову

КОГНІТОЛОГІЯ

Ch. Morris

Ch. Peirce

Ю. Степанов

Ч. Моррис про три виміри семіозису

(осі
когнітивного
простору)

*Відношення
знаків до
інтерпретатора*

СЕМАНТИКА

*Відношення
[оболонки] знаків до
позначуваних явищ.*

*Відношення знаків між
собою*

СИНТАКТИКА

ПРАГМАТИКА

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД: вихідна тріада понять

Костянтин Тищенко

МЕТАТЕОРІЯ МОВОЗНАВСТВА

ОСНОВИ

ТАБЛ. 1.4. Загальні поняття теорії та метатеорії

Загальні поняття наукової теорії	Гот. Урсуд	Свідерський	Бірюков	Лосев	Загальні поняття метатеорії	Ворожцов	Поппер, Кун	Шапоринський	§ 2.0.
Модель	*	*	*	*	Наукова область	*	*	*	*
Система	*	*	*	*	Тема (факти)	*	*	*	*
Ізоморфізм	*	*	*		Проблема	*	*		*
Інформація	*	*	*		Питання	*			
Надійність	*	*	*		Ідея	*			
Організація	*	*	*		Принципи	*			*
Симетрія/асиметрія	*	*	*		Аксіоми	*			*
Структура	*	*		*	Концептуальна схема	*			
Елемент	*	*		*					
Імовірність	*	*			Дослідницька програма	*	*		
Інваріант	*	*							
Визначеність	*	*			Поняття	*	*		*
Оптимальність	*	*			Абстрактні об'єкти	*			*
Простота	*	*			Гіпотеза	*		*	*
Стан	*	*			Теорія	*		*	*
Впорядкованість	*	*			Пояснення	*	*		*
Функція	*	*			Моделювання	*			
Алгоритм	*		*		«Парадигма»	*	*		
Інтерпретація	*		*		Методи	*			*
Управління	*		*		Закономірності	*			*
Знак, значення	*			*	Закони науки	*		*	*
Прогноз	*								

ТАБЛ. 2.0. Циклічність розбудови суб'єктних інтегрантів знань

Ступені розгортання циклу (§ 1.5)	Цикли розбудови ряду суб'єктних (загальнонаукових) інтегрантів знань				
	А. (§ 1.6—1.10) Настановчий	Б. (§ 2.1) Фундаментальний	В. (§ 2.2) Предметний	Г. (§ 2.3) Впроваджувальний	Д. (§ 2.4) Кумулятивний
а. Заперечення	Критична настанова (§ 1.6)	.0 Обмеження галузі	.1 Теорії, обмеження області їхніх об'єктів, метод	Окремі явища підтверджують або спростовують: – прийняте обмеження галузі або теорію;	.9 Література галузей: – критична література, рецензії;
б. Ствердження	Описова настанова (§ 1.7)	.2 Аксиоми (постулати), проблеми, поняття	.3 Номенклатура, факти ₁	– існування фактів, аксіом, проблем; – відповідність дефініцій;	– термінологічні джерела: словники, реєстри, довідники;
в. Інтерпретація	Інтерпретативна настанова (§ 1.8)	.4 Одиниці виміру, міри, величини	.5 Методичні прийоми, способи, факти ₂	– правильність вибору одиниць, величин, <u>методів</u> , прийомів;	– дослідна література: наукові статті, дисертації, переважно інтерпретативні монографії;
г. Пояснення	Експлікативна настанова (§ 1.9)	.6 Закони, закономірності	.7 Класифікації, типологія	– відповідність закономірностей і класифікацій істотним зв'язкам у дійсності;	– енциклопедична література: галузеві довідники та енциклопедії, експлікативні монографії;
г. Обґрунтування	Обґрунтовальна настанова (§ 1.10)	.8 Причини, підстави	Детермінація, наслідки, прогнози	– відповідність уявлень про причинні зв'язки об'єктів.	– методологічна література: посібники, підручники, обґрунтовальні монографії.

ЯВИЩЕ СУТТЄВЕ, СУТНІСТЬ ВІЯВЛЯЄТЬСЯ

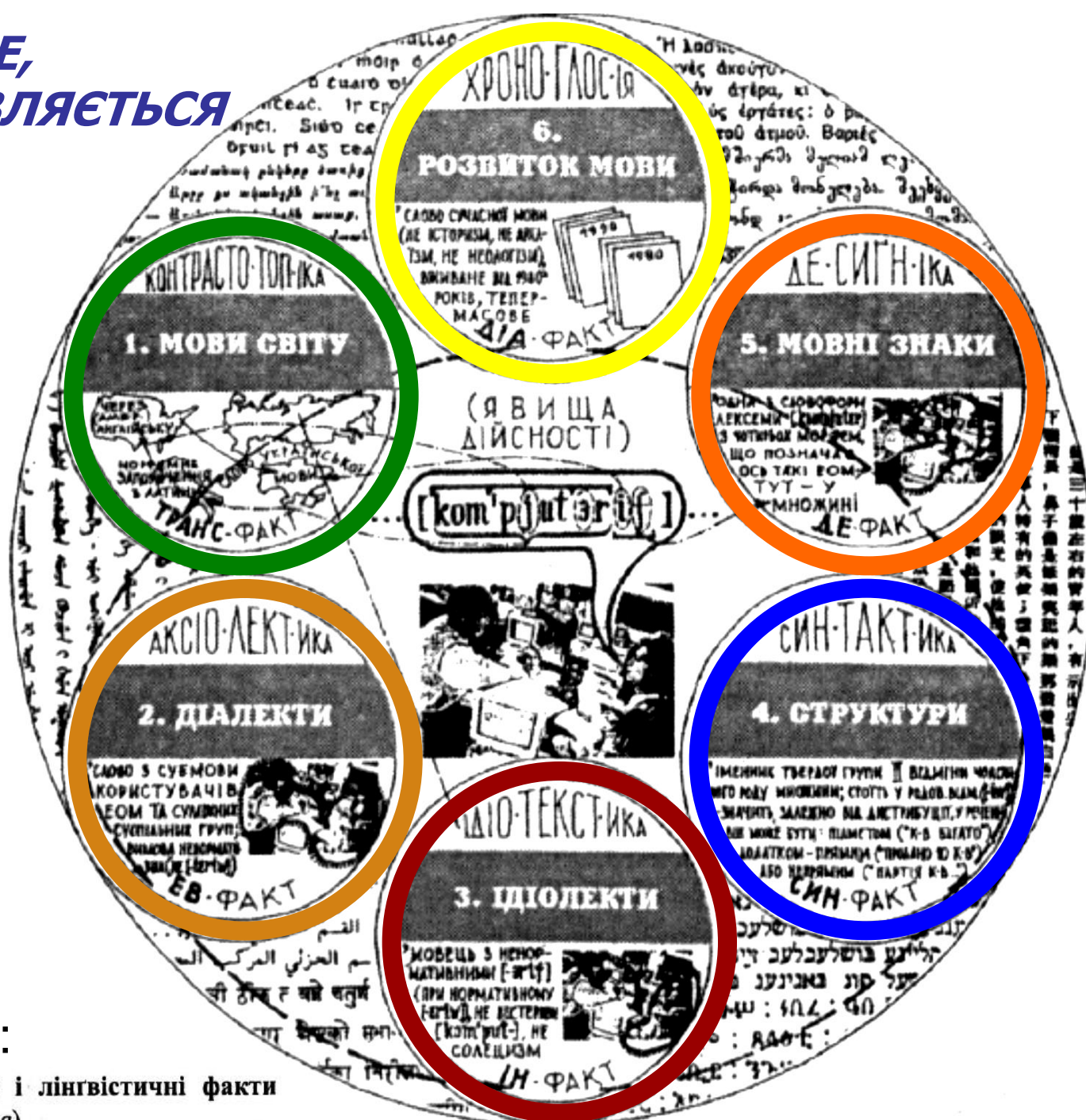
Шість іманентних сутностей лінгвосфери,

за якими
лінгвістична
метатеорія
розподіляє
мовні **факти**,
сприймані
компетентним
слухачем з
перформаційно
релевантних

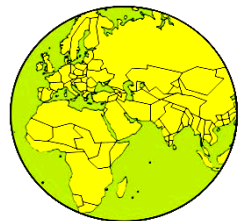
ЯВИЩ мовлення:

§ 4.02.1.2. Мовленнєве явище і лінгвістичні факти

(унаочнення)

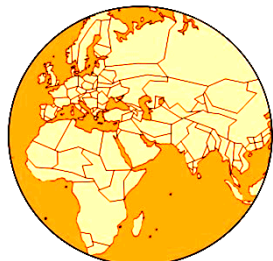

ЛІНГВОСФЕРА...

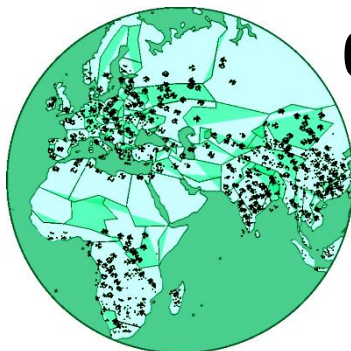
2500

МОВ

ДІАЛЕКТІВ

2-3 млн

ІДІОЛЕКТІВ

6,5 мрд

ТВОРІВ, ФРАЗ

~ 1 трл

~ 4 ктн

СЛІВ, ЗВУКІВ

ВНУТРІШНЯ
ЛІНГВІСТИКА

ЗОВНІШНЯ
ЛІНГВІСТИКА

П'ять масштабів
лінгвістичного
дослідження

Метатео- ретична дефініція МОВИ

Гено-
діа-
етно-
аксіо-
ідіо-
син-
десигнальна
система.

Га- лу- зі	Одиниці		Приблизна кількість одиниць							Назва вищого відношення
	№	назва	×10 ⁰ од.	×10 ³ тис.	×10 ⁶ млн.	×10 ⁹ мрд.	×10 ¹² трл.	×10 ¹⁵ кдн.	×10 ¹⁸ кпн.	
Етнопрагматика	1.	Глобальна БС (багатомовна система)	①							Глобальність
	2.	Регіональні БС	⑫							Регіональність
	3.	Домініальні БС	⑩②							Домініальність
	4.	Парціальні БС	140 (220)							Парціальність
Аксіопрагматика	5.	Локальні БС / Етномови		②,5						Локальність / Цілоетнічність
	6.	(Діа)лекти		40				"	(діа)лектні	Масовість
	7.	Говірки		800				"	говіркові	Громадовість
	8.	Вернакули			15			"	групові	Груповість
Ідіопрагматика	9.	Ідіолекти / Доробки				⑥		"	індивідуальні	Індивідуальність / Персональність
	10.	Ансамблі				80		"	ансамблеві	Програмність
	11.	Твори					1	"	творів	Композиційність
	12.	Частини					14	"	частин	Тектонічність
Синтактика	13.	Уривки / Пасажі					200		...	Фрагментність / Когерентність
	14.	Комплекси						2,6		Конективність
	15.	Пропоземи					55	36		Предикативність
	16.	Синтагмеми					1	500		Конгруентність
Десигніка	17.	Словоформи / Вокабул(ем)и	План мови (langue)			22				Валентність / Цільнооформленість
	18.	Баземи			450					Одноmodalність: лексичне/граматичне
	19.	Радикалеми			9					Семопозитивність
	20.	Артикулеми		1						Семонегативність
	21.	Диферентеми		12						Диференційність
								План мовлення (parole)	③,6	

Теоретичні дефініції мови

← узагальнення	ЛЮДСЬКА МОВА ЦЕ –
	досліджувана мовознавством
Гено- діа-	виникла з потреб контрсугестії і здатна до еволюції
етно-	етнічно поділена
аксіо-	соціально нормована
ідіо-	індивідуально інтерпретована для сугестії
син-	синтактично організована для предикації
десигнальна система.	СИГНАЛЬНА СИСТЕМА для звукового вираження всеосяжного історично- поняттєвого змісту

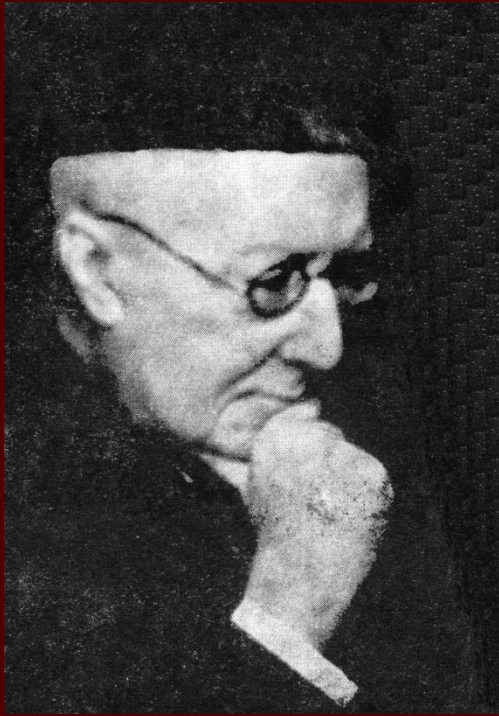
Метаполя:		суб'єктні	Галузі	Теорії	Аксіоми	Номенклатура	Одиниці	Методи	Закономірності	Класифікації	Причини	Література	Сторінки книги
	об'єктні												
0-.	(Метагалузь)		00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	
1-.	Етнопрагм.		10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	168
2-.	Аксіопрагм.		20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	170
3-.	Ідіопрагм.		30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	172
4-.	Синтактика		40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	174
5-.	Десигніка		50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	176
6-.	Десигнія		60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	178
7-.	Синтактія		70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	180
8-.	Інтектія		80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	182
9-.	Евлектія		90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	184
10-.	Транстопія		100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	186
	Сторінки книги		146	148	150	152	154	156	158	160	162	165	

Збірна схема
нумерації
полів
узагальненої
матриці
лінгвістичних
знань

Метатеорія мовознавства
стала наслідком взаємодії
двох теоретичних підходів:
когнітивної теорії
та **епістемологічної** теорії.

На новому матеріалі ця нова
наукова дисципліна унаочнила
відмінність структури знань
(епістемологія) від структури
досліджень/студій (когнітологія)

ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

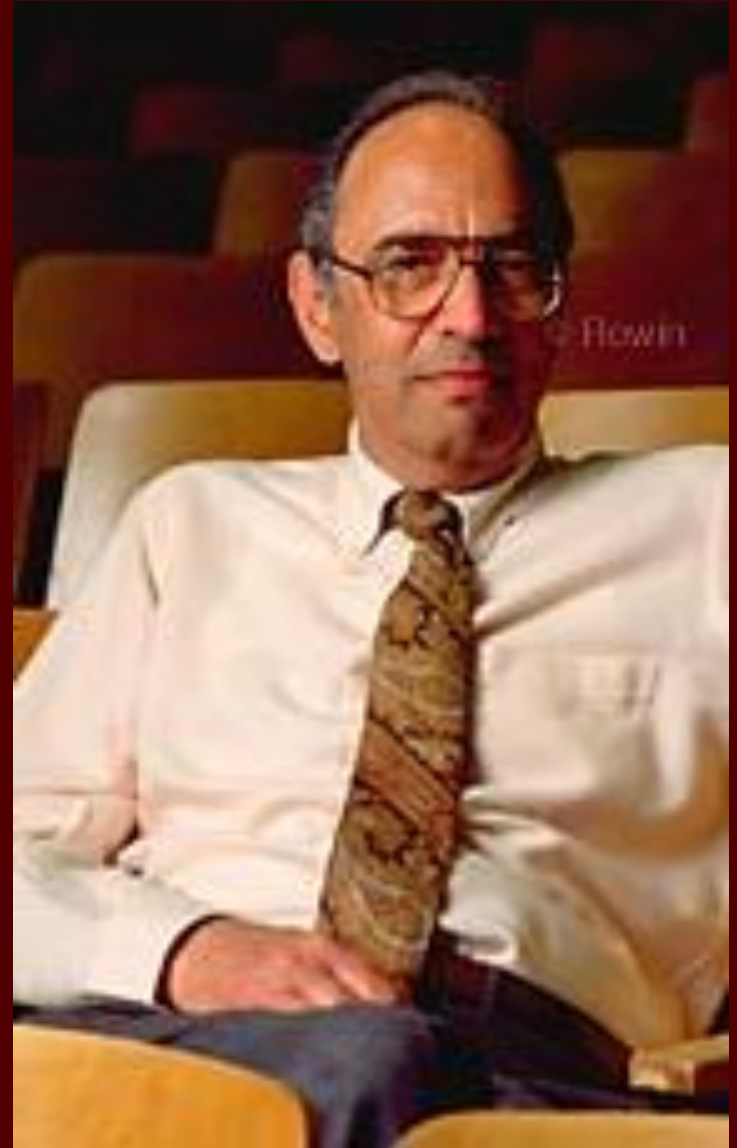

О. Лосєв

T. Kuhn

K. Popper

ЗАГАЛЬНІ ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ПОНЯТТЯ:

МЕТАТЕОРІЇ

ТА ЇЇ ДИДАКТИЧНОЇ ВЕРСІЇ

ГАЛУЗЬ	Г І П О Т Е З А
ТЕМА	ТЕОРІЇ
ФАКТИ	ПОЯСНЕННЯ
ПРОБЛЕМА	"МОДЕЛЮВАННЯ"
ПИТАННЯ	"ПАРАДИГМА"
ІДЕЯ	МЕТОДИ
ПРИНЦИПИ	ЗАКОНОМІРНОСТІ
АКСІОМИ	КЛАСИФІКАЦІЇ
КОНЦЕПТУАЛЬНА СХЕМА	ТИПОЛОГІЯ
ДОСЛІДНА ПРОГРАМА	ПРИЧИНИ
ПОНЯТТЯ (одиниці)	НАСЛІДКИ
АБСТРАКТНІ ОБ'ЄКТИ	ЗАСОБИ ФІКСАЦІЇ
	НАУКОВІ

КАТЕГОРІЇ

ГАЛУЗЬ	ГІПОТЕЗА
ТЕМА	ТЕОРІЇ
ФАКТИ	ПОЯСНЕННЯ
ПРОБЛЕМА	"МОДЕЛЮВАННЯ"
ПИТАННЯ	"ПАРАДИГМА"
ІДЕЯ	МЕТОДИ
ПРИНЦИПИ	ЗАКОНОМІРНОСТІ
АКСІОМИ	КЛАСИФІКАЦІЇ
КОНЦЕПТУАЛЬНА СХЕМА	ТИПОЛОГІЯ
ДОСЛІДНА ПРОГРАМА	ПРИЧИНИ
ПОНЯТТЯ (одиниці)	НАСЛІДКИ
АБСТРАКТНІ ОБ'ЄКТИ	ЗАСОБИ ФІКСАЦІЇ
	НАУКОВІ

КАТЕГОРІЇ

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД: ОГЛЯД ПОНЯТЬ

вісь епістемологічна

вісь когнітивна

РІВНІ
ЗНАННЯ →

ОДИ-
НИЦІ

ЛОГІЧНІ
КОНЦЕПЦІЇ

ІСТОРИЧНІ
КОНЦЕПЦІЇ

ЗАКОНО-
МІРНОСТІ

ГАЛУЗІ
↓
МОВОЗН.

ЕТНО
ПРАГМАТИКА

АКСІО
ПРАГМАТИКА

ІДІО
ПРАГМАТИКА

СИНТАКТИКА

СЕМАНТИКА

Простір для розміщення
блоків знань про мову

Дві осі метатеоретичного простору

Таким чином, у **МЕТАТЕОРІЇ ЛІНГВІСТИКИ**
з'ясовано, що:

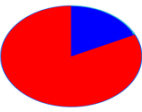
- визначальна характеристика **ДОСЛІДЖУВАНОВОГО** (= частково невідомого) явища пов'язана з його особливостями як **ОБ'ЄКТА ПІЗНАННЯ** (що є частиною предметної області дослідження), а у метатеоретичному просторі – з його **КОГНІТИВНОЮ** віссю <<об'єктні інтегранти: **етно-, аксіо-, ідіопрагматика, синтактика, семантика**>>;
- визначальна ж характеристика **ВЖЕ ВИВЧЕНОГО** явища пов'язана з властивостями **ЗНАНЬ СУБ'ЄКТА ПІЗНАННЯ** про це й інші вивчені явища, а у метатеоретичному просторі – з його **епістемологічною** віссю <<суб'єктні інтегранти: **галузі, одиниці, концепції, історія, закономірності**>>

- При цьому **об'єктні** інтегранти не є універсальними: вони різні в різних науках, бо їх зумовлює природа конкретної науки;
- **суб'єктні** ж інтегранти універсальні: вони однакові в усіх відомих науках, бо їх вивчає той самий суб'єкт – і це є **галузі, одиниці, концепції, історія, закономірності.**

§ 3.05. Класифікація методів мовознавства

05. Види методів	11. Методи (М.) описово-зіставного аналізу.	12. М. кількісного та якісного аналізу.
15. Методи транспіки	Зіставний метод. Метод картографування. Контрастивний аналіз. Типологічний аналіз.	Статистичні методи.
25. Методи евлектики	Метод картографування. Польові методи. М. конкретно-соціальних досліджень. Стилїстичний, аналіз.	Статистичні методи.
35. Методи інтекстики	Функціональний аналіз. Інтертекстуальний аналіз. Стилїстичний, аналіз.	Методи філологічної інтерпретації тексту. Статистичний аналіз текстів.
45. Методи синтактики	Дистрибутивний аналіз. Опози-тивний аналіз. Теоретико-мно-жинний метод.	Аналіз за безпосередніми склад-никами (ІС). Лінгвостатистичні методи. Метод складокількості в типології.
55. Методи десигніки	Алгебраїчний метод. Репрезен-тативний метод. Інструмен-тальні методи дослідження звукового мовлення.	Контент-аналіз. Компонентний аналіз. А. за семантичними множниками. А. за диференцій-ними ознаками.
65. Методи десигнії		Лінгвостатистичні методи. Ме-тод аналізу ендокранів.
75. Методи синтактії		Структурно-семантичний аналіз міфу.
85. Методи інтекстії	Методи (само)спостереження.	Експериментальні методи.
95. Методи евлектії	Ареальний метод.	
105. Методи транспії	Порівняльно-історичний метод. Ареальний метод. Опози-тивний метод. Функтивний метод.	Метод глосохронології.

13. М. реконструк-тивного синтезу.	14. М. системного синтезу.	15. М. лінгвопедагогіки.
М. моделювання,	М. класифікації. Типоло-гічний синтез.	Перекладний м. М. ви-вчення етноспецифіки мов.
Конкретно-соціологічні ме-тоди. Каузальні м. М. мо-делювання.		Методи практичного освоєння вищих відно-шень лектів.
Експериментальні м. М. ре-конструкції ендотексту, фрагментів тексту.		М. освоєння вищих від-ношень текстів. М. оцін-ки перформативу та компе-тенції.
М. моделювання. Генера-тивний метод. Трансформа-ційний метод.	Матричний метод. М. ба-гатовимірних матриць (ієрархізованих).	Методи практичного освоєння вищих відно-шень тактів (блоків).
	Матричний м. М. графів для дослідження лекси-ко-семантичних полів.	Методи практичного освоєння вищих відно-шень лінгвістичних зна-ків.
Методи реконструкції па-леознаків. Етимологічні ме-тоди.	Історичні, генетичні, ево-люційні методи. Каузаль-ний метод.	
М. реконструкції граматик, палеотактії.	Каузальний метод.	
Метод реконструкції палео-тексті за даними регресії мовлення та афазії.	Каузальний метод.	М. оптимізації навчання мов: аспектизації, боротьби з забуванням; зворотного зв'язку.
М. внутр. реконструкції. М. іст. діалектології та стилістики.	Каузальний метод.	
М. лінгвопалеонтології, по-рівняльно-історичної (зо-внішньої) реконструкції.	М. генеалогічної та аре-альної класифікацій.	

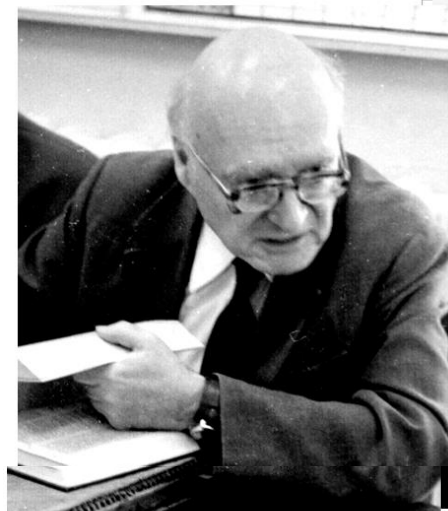
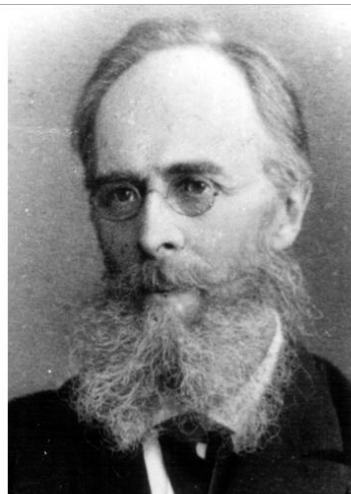

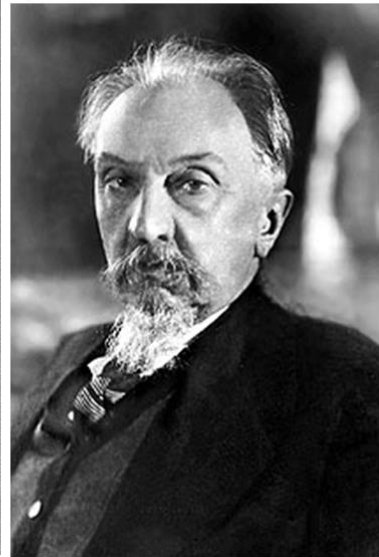
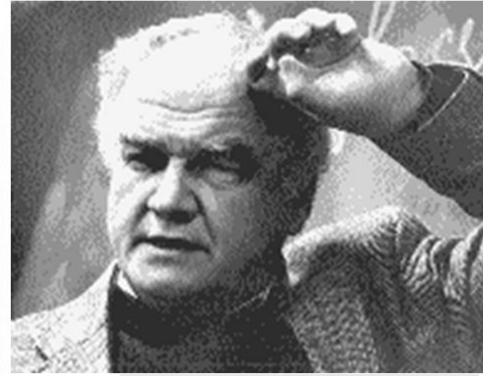
- „Ми несемо в собі власну істину, що є сполученням численних істин, запозичених в інших” /Філіп, Н657/.

Костянтин Тищенко

ОСНОВИ
МОВОЗНАВСТВА

ЗМІСТ

Передмова	6
-----------------	---

Вступ

Розділ 1. МЕТАТЕОРІЯ МОВОЗНАВСТВА	11
§ 1-0. Предмет (структура лінгвістики як системи наукових знань про мову)	11
§ 1-1. Одиниці (сукупна, галузеві, окремі теорії мовознавства; теоретичні положення; поняття; номенклатура)	12
§ 1-2. Концепції (вихідних методологічних параметрів дидактичної норми мовознавства)	12
§ 1-3. Історія (виділення і становлення концепцій та закономірностей)	17
§ 1-4. Закономірності (Зіпфа і Гаусса в розподілі одиниць; історичного і логічного)	22
Література	28

Частина I. Логічне (синхронічне) мовознавство

Розділ 2. ЕТНОПРАГМАТИКА: ТЕОРІЯ ЕТНОМОВ	29
§ 2-0. Предмет (лінгвосфера етномов)	29
§ 2-1. Одиниці (глобальна система етномов, регіональні, державні, парціальні, локальні етномови)	29
§ 2-2. Концепції (вегікулярних мов, ареалів; перекладу; етномовної відносності; універсальності)	37
§ 2-3. Історія (спорідненість мов, генеалогія; зрідненість мов, типи динаміки ареалів, ареальна класифікація мов, субстрат, глосохронологія; етномовні релікти)	47
§ 2-4. Закономірності (Гаусса і Зіпфа у розподілі етномов і родин мов; Есту-Зіпфа у перекладі; Сводеша)	60
Література	63

Розділ 3. АКСІОПРАГМАТИКА: ТЕОРІЯ (ДІА)ЛЕКТІВ	65
§ 3-0. Предмет (лінгвосфера діалектів, говірок, вернакул)	65
§ 3-1. Одиниці (етномова, діалекти, говірки, вернакули, ідіолекти)	65
§ 3-2. Концепції (ізголос, лектів, аксіологічного нормування мов, функціональних стилів)	67
§ 3-3. Історія (історична інтерпретація ізголос, історичні зміни норми, аксіомовні контакти)	76
§ 3-4. Закономірності (Есту-Зіпфа у жанрах і стилях, терміносистемах; Лотки; Бредфорда; Асколі; периферійних архаїзмів)	84
Література	90

Розділ 4. ІДІОПРАГМАТИКА: ТЕОРІЯ ІДІОЛЕКТІВ	92
§ 4-0. Предмет (лінгвосфера ідіолектів, доробків, творів)	92
§ 4-1. Одиниці (доробок, ансамблі, твори, частини, уривки)	92
§ 4-2. Концепції (діалогу, сугестії, риторики, жанрів, стилів, мовлення і мови, мислення і мовної пам'яті; лінгвопедагогіки)	94
§ 4-3. Історія (мовна рекапітуляція, мала дитяча мова; ауто-сугестія, мовні регресії, інтердикція-1,2,3; гальмівна домінанта у формуванні II сигнальної системи)	104
§ 4-4. Закономірності (Гро; шкала читальності Флеша; парадокс Мура; Еббінгауза-Джонза; I і II залежність Ерка-Додсона, Берча, Йоста; FIXAT)	112
Література	123

Розділ 5. СИНТАКТИКА: ТЕОРІЯ СИНТАГМ І ПАРАДИГМ	125
§ 5-0. Предмет (лінгвосфера речень, синтагм і парадигм)	125
§ 5-1. Одиниці (пасаж = "текст", синтактичні комплекси, речення, синтагми, сло-воформи)	125
§ 5-2. Концепції (когезії та її видів, руху думки, речення / судження / висловлення / репліки, синтагми, парадигми)	127
§ 5-3. Історія (архаїчні синтаксичні сполуки (судження, синтагми), еволюція синтаксису; історія граматичних категорій)	137
§ 5-4. Закономірності (Есту-Зіпфа у тексті, Кедінга-Зіпфа-Флеша, Зіпфа-Юла, Зіпфа-Гердана, Бумера; Грінвуда-Юла, Голованя-Старинця; IV закон Зіпфа)	140
Література	150

Розділ 6. ДЕСИГНІКА: ТЕОРІЯ СЛІВ	152
§ 6-0. Предмет (лінгвосфера слів, звуків і значень)	152
§ 6-1. Одиниці (вокабула, бази, морфеми, артикулеми, диферентеми)	152
§ 6-2. Концепції (мовного знака, семантики, фоніки, графіки; апо-емічна теорія)	154
§ 6-3. Історія (семіозис, пластія; еволюція лексики: демотивація знаків і "народна етимологія"; моногенез письма)	189
§ 6-4. Закономірності (Мілевського; розподілу літер, орфограм, звукових кластерів; закономірність Вебера-Фехнера у фонології; константи Кожевникова-Чистович)	192
Література	204

Частина II. Історичне мовознавство

Розділ 7. ГЕНЕТИЧНЕ МОВОЗНАВСТВО: ТЕОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МОВИ	206
§ 7-0. Предмет (виникнення і формування людської мови). Фонові відомості	206
§ 7-1. Генетична аксіопрагматика (генезис групової сугестії з міжвидової)	212
§ 7-2. Генетична ідіопрагматика (мовна рекапітуляція, мала дитяча мова; генезис міжіндивідуальної сугестії як зародок соціуму)	219
§ 7-3. Генетична етнопрагматика (генезис етносугестії з внутрішньовидової)	227
§ 7-4. Генетична десигніка (концепція Поршнєва; генезис мовних знаків; знакові релікти)	235
§ 7-5. Генетична синтактика (генезис пропозиційної функції; синтактичні релікти)	240
Література	243

Розділ 8. ЕВОЛЮЦІЙНЕ МОВОЗНАВСТВО: ТЕОРІЯ ЕВОЛЮЦІЇ МОВИ	245
§ 8-0. Предмет (еволюційний розвиток людської мови)	245
§ 8-1. Еволюційна десигніка (еволюція знаків, вираження, змісту)	245
§ 8-2. Еволюційна синтактика (концепція Климова-Лосева; відповідність граматик і логік у контентивній типології мов; СЛД; еволюція синтактичних конструкцій)	250
§ 8-3. Еволюційна ідіопрагматика (вікова еволюція ідіолекту)	265
§ 8-4. Еволюційна аксіопрагматика (розвиток діалектів прамови та письма)	267
§ 8-5. Еволюційна етнопрагматика (спорідненість і зрідненість етномов; історичний розвиток української мови, історична стратиграфія мов; глосохронологія)	274
Література	294

Предметний покажчик	296
Географічний покажчик	299
Іменний покажчик	300
Покажчик мов	302

Рис. 6. Таблиця розподілу 160 навчальних сюжетів логічного мовознавства за розділами й параграфами частини І підручника

Продовження рис. 6

•0. ПРЕДМЕТІ ГАЛУЗЕЙ [Т] (6)	•1. ОДИНИЦІ [У] (31)	•2. КОНЦЕПЦІЇ [С] (40)	•3. ІСТОРИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ [Н] (31)	•4. ЗАКОНОМІРНОСТІ [Р] (52)
Розділ 1. МЕТАТЕОРІЯ	§ 1-1. ОДИНИЦІ МЕТАТЕОРІЇ м1. Сукупна теорія мовознавства. м2. Галузеві теорії. м3. Концепції мовознавства. м4-5. Теоретичні положення і поняття. м6. Номенклатура	§ 1-2. КОНЦЕПЦІЇ МЕТАТЕОРІЇ 1. Вихідні методологічні (аксіоматичні) параметри: галузей, одиниць, концепцій, історії, закономірностей	§ 1-3. ІСТОРИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ МЕТАТЕОРІЇ 1. Історія виокремлення галузей, одиниць, концепцій, формування історизму, відкриттів закономірностей	§ 1-4. ЗАКОНОМІРНОСТІ МЕТАТЕОРІЇ 1. Зіпфів розподіл одиниць метатеорії в науковій нормі. 2. Гауссів розподіл одиниць метатеорії в дидактичній нормі. 3-4. Гауссів розподіл одиниць мовознавства. 5. Зворотна відповідність етапів історичного і логічного
Розділ 2. ЕТНОПРАГМАТИКА	§ 2-1. ОДИНИЦІ ЕТНОПРАГМАТИКИ 1. ГЛОБАЛЬНА БАГАТО-МОВНА СИСТЕМА 2. Регіональні 3. Державні 4. Парціальні 5. Локальні етномови	§ 2-2. КОНЦЕПЦІЇ ЕТНОПРАГМАТИКИ 2. Верікулярні мови 3. Ареали 4. Переклад 5. Етномовна відносність 6. Універсалії	§ 2-3. ІСТОРИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ЕТНОПРАГМАТИКИ 2. Спорідненість мов. 3. Генеалогія мов. 4. Етномовні контакти. 5. Зрідненість мов. 6. Типи динаміки мовних ареалів. 7. Ареальна класифікація. 8. Субстрат. 9. Глосохронологія	§ 2-4. ЗАКОНОМІРНОСТІ ЕТНОПРАГМАТИКИ 6. Зіпфа в розподілі мовних родин за демографічною потужністю. 7-9. Зіпфа в статистичних розподілах етномов. 10-11. Есту – Зіпфа у перекладі. 12. Гаусс в розподілі споріднених етномов за демографічною потужністю в межах родини. 13-14. Сводеша. 15. Кореляція генетичної, мовної та географічної історії людства.
Розділ 3. АКСІОПРАГМАТИКА	§ 3-1. ОДИНИЦІ АКСІОПРАГМАТИКИ 6. ЕТНОМОВА 7. Діалекти 8. Говірки 9. Вернакули 10. Ідіолекти	§ 3-2. КОНЦЕПЦІЇ АКСІОПРАГМАТИКИ 7. Діалекти 8. Ізоглоси 9. Соціолекти 10. Аксиологічна норма мови 11. Узус (мовний вжиток)	§ 3-3. ІСТОРИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ АКСІОПРАГМАТИКИ 10. Історична інтерпретація ізоглос. 11. Кореляція ізоглос та історико-культурних явищ. 12. Аксиомовні контакти. 13. Історичні зміни норми	§ 3-4. ЗАКОНОМІРНОСТІ АКСІОПРАГМАТИКИ 16. Есту – Зіпфа в жанрах, функціональних стилях і терміносистемах. 17. Розподіл Лотки. 18. Бредфорда. 19. Правило Асколі. 20. Правило периферійних архаїзмів
Розділ 4. ІДІОПРАГМАТИКА	§ 4-1. ОДИНИЦІ ІДІОПРАГМАТИКИ 11. ДОРОБОК 12. Ансамблі 13. Твори 14. Частини 15. Уривки	§ 4-2. КОНЦЕПЦІЇ ІДІОПРАГМАТИКИ 12. Діалог. 13. Сугестія. 14. Максими Ґрайса. 15. Риторика. 16. Тексти. 17. Жанри. 18. Індивідуальні стилі. 19. Мовлення і мова (код). 20. Мовлення і мислення. 21. Жанри мислення де Боно. 22. Мислення і мовна пам'ять. 23. Лінгвопедагогіка	§ 4-3. ІСТОРИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ІДІОПРАГМАТИКИ 14. Мовна рекапітуляція. 15. Мала дитяча мова. 16. Функціональні регресії. 17. Ауто-сугестія. 18. Мовні центри кори мозку. 19. Функціональна асиметрія. 20. Інтердикція-1, -2, -3. 21. Гальмівна домінанта у виникненні знаків	§ 4-4. ЗАКОНОМІРНОСТІ ІДІОПРАГМАТИКИ 21. Закономірність Ґро. 22. Шкала доступності змісту текстів (читальності) Флеша. 23. Парадокс Мура. 24. Залежність Еббінґгауза – Джонса. 25-26. I і II залежність Єркса – Додсона. 27. Берча. 28. Йоста. 29. ДП етапів засвоєння мови FICHAT. 30. Кореляція Пельца – Ендрюса. 31. Числові константи етапів внутрішнього мовлення
Розділ 5. СИНТАКТИКА	§ 5-1. ОДИНИЦІ СИНТАКТИКИ 16. ПАСАЖ (= текст) 17. Синтаксичні комплекси, 18. Речення 19. Синтагми 20. Словоформи	§ 5-2. КОНЦЕПЦІЇ СИНТАКТИКИ 24. Когерентність та її типи в текстовому масиві. 25. Речення, судження, висловлення. 26. Рух думки в синтаксичних структурах. 27. Комунікативна семантика; сприйняття і розуміння повідомлень. 28. Синтагми, парадигми. 29. Тематичні парадигми (семантичні поля). 30. Синтаксична типологія	§ 5-3. ІСТОРИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ СИНТАКТИКИ 22. Пропозиційна функція найдавніших лексичних структур. 23. Контенсивна типологія мов. 24. Архаїчні речення, синтагми, когезія. 25. Частини мови. 26. Еволюція синтаксису	§ 5-4. ЗАКОНОМІРНОСТІ СИНТАКТИКИ 32. Есту – Зіпфа в тексті. 33. Кедінґа – Зіпфа – Флеша. 34. Зіпфа – Юла. 35. Зіпфа – Гердана. 36. Зіпфа в словотворі. 37. Бумера. 38. Розподіл речень за довжиною. 39. Ґрінвуда – Юла. 40. Головання – Старинця. 41. IV закон Зіпфа. 42. Розподіл топонімів певної території. 43. Перформаційна константа частин мови
Розділ 6. ДЕСИГНІКА	§ 6-1. ОДИНИЦІ ДЕСИГНІКИ 21. ВОКАБУЛА 22. Баземи 23. Морфеми 24. Артикуляти 25. Диферентеми	§ 6-2. КОНЦЕПЦІЇ ДЕСИГНІКИ 31. Мовні знаки, семантика. 32. Слово, словоформа, лексема. 33. Морфеми, аломорфи. 34. Морфологічна типологія мов. 35. Фонеми, алофони; артикуляція. 36. МФА. 37. Акустична фонетика, ДО, то-неми. 38. Типологія фонетичних систем. 39. Графеми, алографи. 40. Типологія графічних систем	§ 6-3. ІСТОРИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ДЕСИГНІКИ 27. Знакові релікти (назофони, екзофони, зоофони, идеофони). 28. Семіозис і пластія. 29. Еволюція лексики (демотивація знаків, етимологія). 30. Походження граматичних категорій. 31. Теорія моногенезу письма	§ 6-4. ЗАКОНОМІРНОСТІ ДЕСИГНІКИ 44. Закономірність Мілевського. 45. Розподіл літер/фонем у тексті. 46-47. Розподіл продуктивності префіксів і основ за їхньою довжиною. 48. Лексична потужність орфограм. 49. Розподіл графем за числом диферентом. 50. Константи Кожевникова – Чистович. 51. Вебера – Фехнера у фонології. 52. Кореляція співвідношення голосних / приголосних у системі мови та генеалогічної належності мови

Зі статті С.М.Марченка (2012)

Марченко Сергій Миколайович,
в.о. доцента ПВНЗ ІНЕМ,
ст. викладач ІЕМ КНУТКТ імені І.К. Карпенка-Карого

Відеофільм Вадима Чубасова «С.М. Ейзенштейн: уроки монтажу»
як підручник з синтактики кіномови Ейзенштейна

1. Ідея створення

Відеострічка «С.М. Ейзенштейн: уроки монтажу» вийшла у світ у 1990 році на замовлення Київського державного інституту театрального мистецтва імені І.К. Карпенка-Карого. Її автор В.Л. Чубасов багато років викладав на кінофакультеті цього вузу кіно- телережисуру, добирав і показував фрагменти фільмів С. Ейзенштейна, цитував його праці, і ця стрічка стала своєрідним екранно-педагогічним узагальненням одного з розділів курсу кінотелемистецтв. [15]

розглянуті кіноуроки? Поглянемо на проб
підручника К.М. Типценка «Основи мовозна

- *Етнопрагматика: теорія ет*
регіональних, державних, парціальних, л
погляд на мови. Аналогічно, мові кожного
суто національні унікальні особливості. У
твори, що належать до французького
українського, польського кінематографів.
на закоріненості кінематографа як мистецтв

- *Аксіопрагматика: теорія діалекті*
говірок, вернакул). Подібно тому як діал

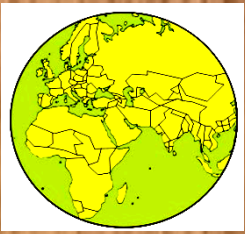
- *Ідіопрагматика: теорія ідіолектів,*
доробків, творів). Погляд на сходинку вужчий
мови має свій неповторний голос (ідіоло
кінематографічного твору має свій стиль, зум
особистістю. Відеострічка досліджує осо
С. Ейзенштейна та стилістично суголосні твори

- *Синтактика: теорія синтагм і пар*
речень, синтагм і парадигм). Ця відеострічка і

- *Десигніка, теорія слів, (предмет: лінгв*

У мовознавстві – це окремі слова та їхні зна
відеострічці — цей розділ мовознавства асоц
окремо взятого кінокадру. На 1-му уроці розг.
(мізанкадр), які функції мають план як мір

**Адаптація ідей метатеорії мовознавства
до теорії кінорежисури, 2012**

МОВИ

ДВЕРІ ДРУГІ

МЕТОДИ КОНТРАСТИВНОГО МОВОЗНАВСТВА

Вивчення мов у контактах

§ 3.10. Галузь транстопіки

Поля матриці (див. с. 145)	П'ятий параметр (§ 3.0)	0. Сутність предмета транстопіки (контрастивної прагматики) — лінгвосфера етномов, людська мова як світове різноетномовне ціле.
10. Дисципліни транстопіки	1. КД.	Теорія мовних контактів. Лінгвістична типологія.
	2. ГД.	Теорія універсалей.
	3. АД.	Перекладознавство. Інтерлінгвістика.
	4. ЕД.	Лінгвопедагогіка. Теорія вегікулярності.
	5. СН.	Географія. Політологія. Демографія. Теорія біогеоценозів.
11. Теорії транстопіки	1. КТ.	Теорія мовних контактів.
	2. ГТ.	Теорія етномовної відносності (Гумбольдта — Сепіра — Уорфа). Проблема мовної єдності людства і етноспецифіки мов.
	3. АТ.	Теорія контрастивного вивчення мов. Проблема адекватності перекладу.
	4. ЕТ.	Проблема впливу середовища на мовні контакти.
12. Аксиоми транстопіки	1. КА.	Аксиома міжмовного контакту: іншомовне/сіюмовне.
	2. ГА.	Універсальне етномовне / специфічне етномовне.
	3. АА.	Вегікулярне/невегікулярне. Перекладне/неперекладне.
	4. ЕА.	Транстопічне/евлектне/інтекстове/транстопійне. Транснотація.
13. Номенклатура транстопіки	1. КН.	Види мовних контактів.
	2. ГН.	Номенклатура мовних універсалей, фреквенталей. Номенклатура міжмовних лексико-граматичних еквівалентів: перекладний словник, контрастивна граматики.
	3. АН.	Номенклатура видів і технік перекладу. Номенклатура соціостатусу мов.
	4. ЕН.	Види демографічної потужності мовних колективів. Номенклатура поширених етномов.
14. Одичні транстопіки	6. УО.	Унітопи: глобальні багатомовні системи та мовні контакти.
	7. АО.	Макротопи: регіональні багатомовні системи та мовні контакти.
	8. ЕО.	Месотопи: домініальні багатомовні системи та мовні контакти.
	9. ІО.	Мікротопи: парціальні багатомовні системи та мовні контакти.
	10. ОО.	Монотопи: локальні багатомовні системи та мовні контакти.

15. Методи транстопіки	11. ЗМ.	Зіставний метод. Метод картографування. Контрастивний аналіз. Типологічний аналіз.
	12. КМ.	Статистичні методи.
	13. РМ.	Метод моделювання.
	14. СМ.	Метод класифікації. Типологічний синтез.
	15. ПМ.	Перекладний метод, методи вивчення етноспецифіки мов.
16. Закономірності транстопіки	16. РЗ.	Залежність між потужністю і рангом етномов. Закон Есту — Зіпфа в перекладі повнозначних слів (Тищенко, Тимошук, 1978) і службових слів (Тищенко, Турчанінова, 1986).
	17. ПЗ.	Константа Мілера як максимальне число перекладних еквівалентів повнозначних слів (Тищенко, Тимошук, 1978).
	18. ДЗ.	—
	19. КЗ.	—
	20. ЧЗ.	Числова константа Мілевського (55+60).
	21. ОК.	Класифікація соціостатусів багатомовних систем. Ранговий реєстр мов перекладу.
17. Класифікації транстопіки	22. ДК.	Карта мов світу.
	23. ТК.	Карта мов з додатковим спеціальним змістом. Даний § 3.10. Транстопіка
	24. ЧК.	—
	25. ПК.	—
	26. ДП.	Причини різноманітності світового етномовного цілого (1). Причини вегікулярності.
18. Причини транстопіки	27. ІП.	Причини константи Мілевського. Причини прояву закону Есту — Зіпфа у перекладі.
	28. ПП.	Причини прояву константи Мілера як максимального числа перекладних відповідників повнозначної лексики.
	29. БП.	Причини різноманітності світового мовного цілого (2). Причини гіперболічного характеру рангового демографічного розподілу етномов.
	30. КП.	Причини вегікулярності етномов (2).
	31. СП.	Причини різноманітності світового мовного цілого (3).
	19.	Література транстопіки (див. § 3.09.19).

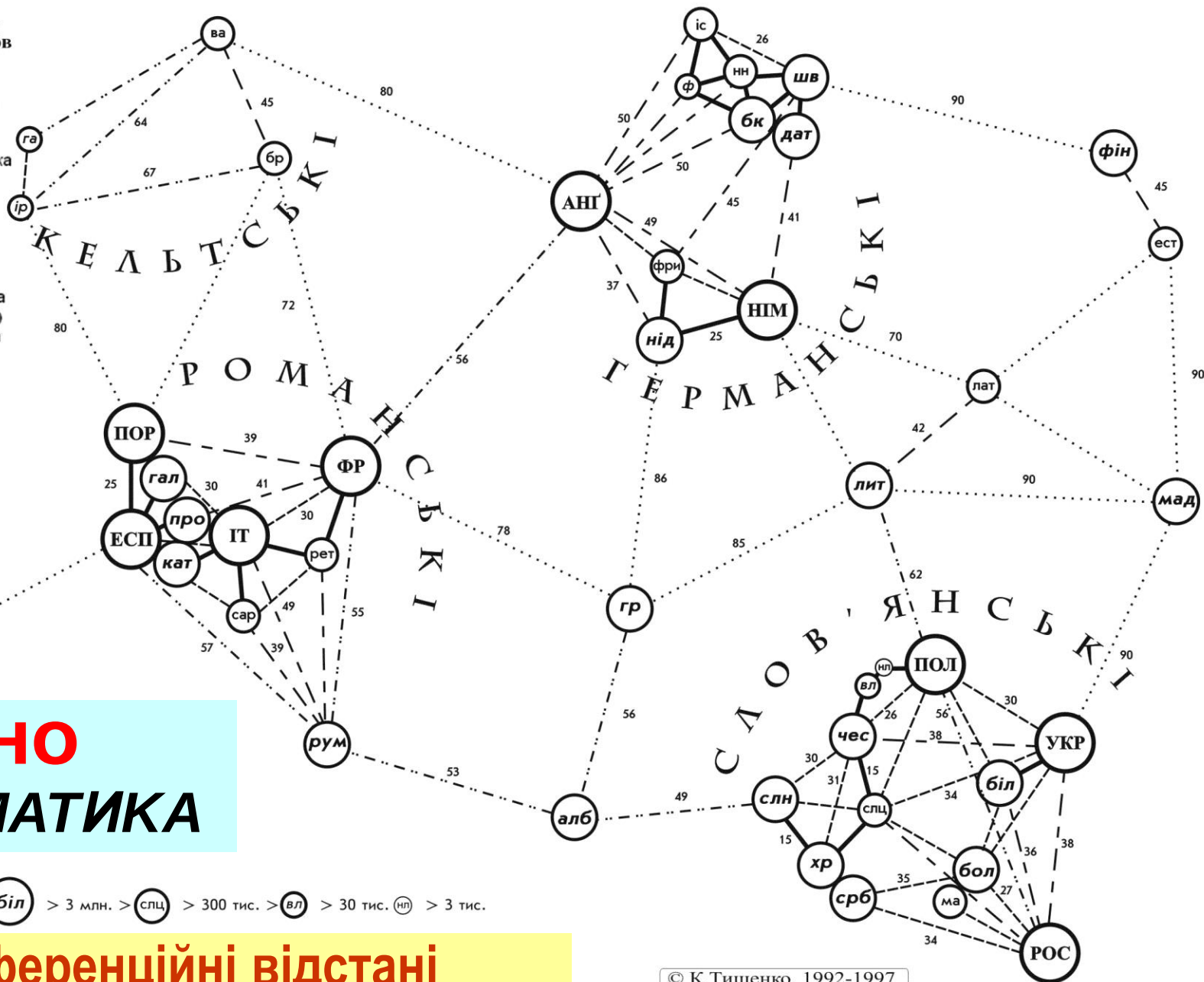
Умовні позначення
менш поширених мов

бас	баскійська
бк	букмол (норв 1)
бр	бретоньська
ва	валійська
вл	верхньолужицька
га	гаельська
гал	галісійська
іс	ісландська
кат	каталанська
ма	македонська
мад	мадярська
нл	нижньолужицька
нн	нюношк (норв 2)
про	провансальська
рет	ретороманська
сар	сардинська
слн	словенська
слц	словацька
срб	сербська
ф	фарерська
фри	фризька
хр	хорватська

2/ ЕТНО ПРАГМАТИКА

УКР > 30 млн. > біл > 3 млн. > слц > 300 тис. > вл > 30 тис. нл > 3 тис.

Диференційні відстані
словників мов Європи

Скільки все-таки мов на світі?

ко-дансько-норвезька) і острівна (ісландсько-норвежці здатні порозумітися, говорячи кожен по-своєму), як мов виявляється щонайменше 5–6: адже данська – данською і т. д. Іншими словами, люди розмовляють багатьма мовами. У багатьох інших випадках політична, етнічна межа збігається з мовною, що веде до того, що вводить межу там, де з мовного погляду її немає:

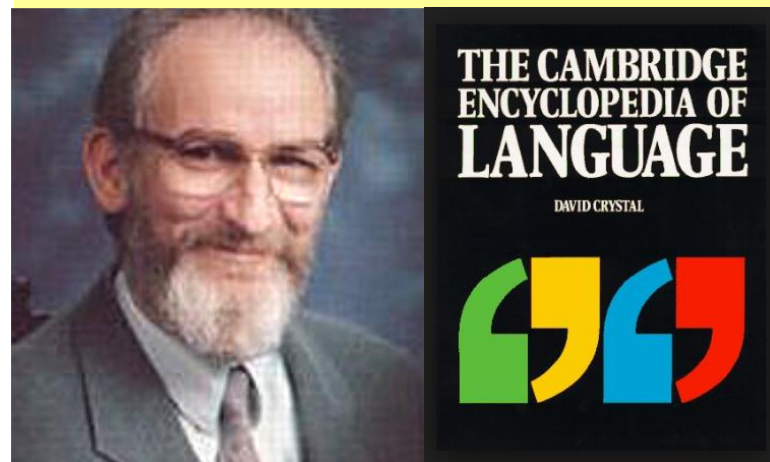
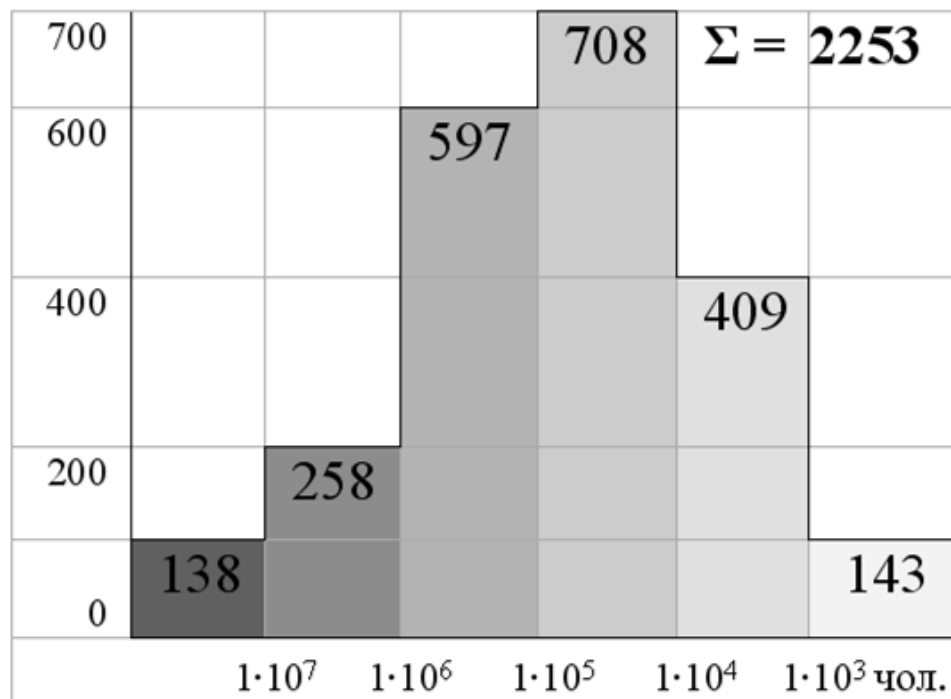

Рис. 26. Гауссів розподіл етномов світу за демографічною потужністю [Crystal, 284] (показано, що цифрові дані існують для 2253 мов)

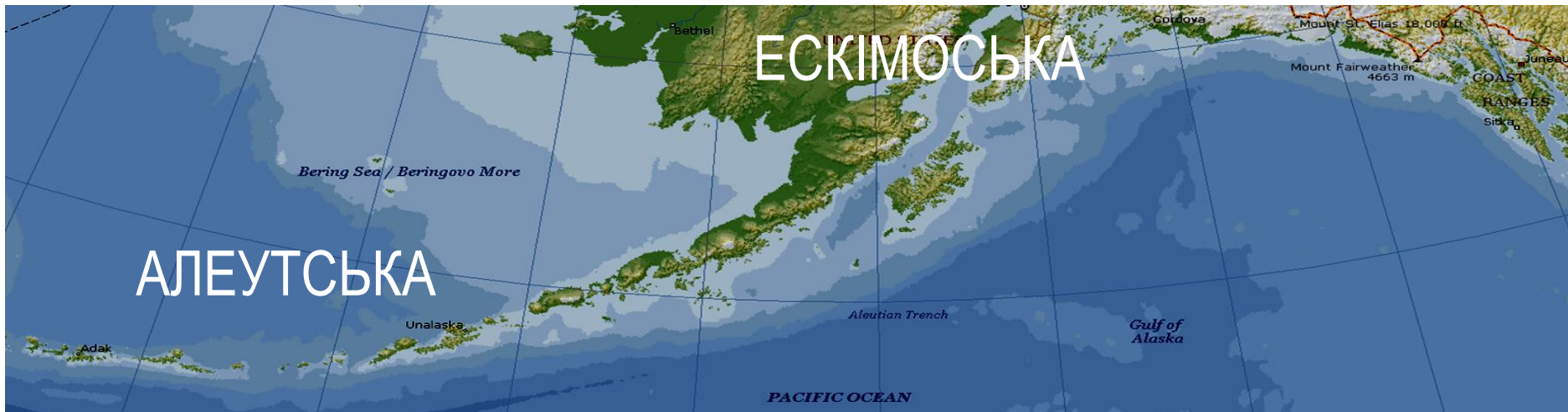
перської тощо [Crystal, 254].

Окремим феноменом сучасної масової свідомості є подиву гідна схильність завищувати дані про кількість етномов у світі – навіть після ознайомлення з фактичною картиною. Реалістичні висновки про кількість мов у світі можна зробити з звітів про переклади Біблії. Так, за даними Германського біблійного товариства на 24.02.2005 повний текст Біблії був перекладений 422 мовами, а враховуючи мови, на які було перекладено окремі частини Біблії – **2377** мовами [Google; Wikipedia, російська версія]. За даними United Bible Society на 31.12.2007 повний текст Біблії перекладено 438 мовами, Новий завіт – 1168 мовами, окремі фрагменти – ще 848 мовами. Разом – **2454** мови [там само; англійська версія].

2/ ЕТНО ПРАГМАТИКА

[Н8]₂ Історична концепція глосохронології. *Глосохронологія* (від грец. γλῶσσα 'мова' + χρόνος 'час' + λόγος 'слово, учення') – це дисципліна порівняльно-історичного мовознавства, яка виявляє *швидкість перебігу мовних змін* і на цій підставі може визначати час розходження споріднених мов і ступінь близькості між ними. Найвірогідніші результати дає при цьому метод лексикостатистики, тобто обстеження збережуваності слів у контрольному списку слів. Принципи цього методу опрацював у 1945–1952 рр. М. Сводеш (1909–1967). Глосохронологія використовує *техніку виміру точних наук* і має чимало спільного зі способом датування археологічних знахідок за вмістом у них радіоактивних ізотопів вуглецю ^{14}C , – див. [Сводеш].

Лексикостатистична глосохронологія встановлює час роз'єднання споріднених мов, виходячи зі спостережень про рівномірну швидкість змін найбільш сталої частини словника, уживаної в звичайних, і отже, найістотніших ситуаціях спілкування. Спочатку М. Сводеш відібрав до цього списку емпіричним шляхом 215 слів. Це були:

- деякі *займенники* (я, ми, ти, ви, хто, що, все, той);
- елементарні *дієслова* (бачити, приходити, пити, їсти, горіти, давати, знати);
- позначення *ознак* (великий, новий, холодний, теплий, сухий);
- назви *явищ довкілля* (хмара, дощ, гора, ніч, дорога, пісок, вода, вогонь, дим, камінь, зірка, сонце);
- назви *тварин і рослин* (собака, риба, воша, дерево, листок);
- назви *частин тіла* (ступня, живіт, рука, голова, око, вухо);
- назви *людей* (жінка, чоловік).

У співпраці з кількома лінгвістами М. Сводеш поставив за мету вирахувати коефіцієнт збережуваності лексики цього списку за доступні для спостереження відрізки часу для таких пар мов, як: середньоєгипетська ~ коптська, латина ~ сучасні романські, класична китайська ~ сучасна китайська, давньогрецьке койне ~ новогрецька у двох варіантах, давньоанглійська ~ сучасна англійська, давньонімецька ~ сучасна німецька, мова домініка кариб 1650 р. ~ 1950 р. При цьому вдалося з'ясувати, що у пропорційному перерахунку на "стандартний відрізок" у 1000 років цей коефіцієнт збережуваності коливається в порівняно невеликих межах 76–85 %, а це дало підстави надалі розглядати його як усереднену величину, близьку до 81 %. Це означає, що в середньому за кожну тисячу років з дослідного списку з 215 слів зникає близько 19 % слів.

Цілком усвідомлюючи, що довший список був би статистично надійнішим, М. Сводеш із власного досвіду переконався, що створення навіть 300-слівного списку навряд чи можливе. При дальших спробах перекласти дослідний список з 215 слів іншими мовами сам Сводеш і його колеги пересвідчилися, що близько половини відображених у ньому понять не вдається перекласти багатьма мовами: такими виявилися назви спорідненості (*батько, брат, сестра*), числівники, деякі дієслова (*варити, стріляти, працювати, танцювати*). Тоді, врахувавши критику, М. Сводеш просто виключив ці слова зі списку, де після цього залишилося тільки 100 слів (див. рис. 8).

Головна перевага 100-слівного списку полягала в тому, що він став придатним для

Рис. 8. Список 100 лексем М. Сводеша (не пишть у книзі; зробіть більшу ксерокопію на А 4)

багато бачити білий вбивати великий			м'ясо не ніс ніч новий		
вогонь вода волосся воша все			один око пазур перо печінка		
вухо голова гора горіти груди			пити пісок пливти (swim) повний помирати		
давати два дерево дим добрий (good)			попіл приходити птах риба ріг		
довгий дорога дощ живіт жирний жінка(woman)			рот рука сім'я (seed) серце сидіти сказати		

жінка (woman) жовтий зелений земля зірка			сказати собака сонце спати стояти		
знати зуб ім'я їсти йти			ступня сухий теплий ти той		
камінь кістка коліно кора корінь			хвіст хмара холодний хто цей		
кров круглий кусати лежати летіти			червоний чоловік (man) чорний чути шия		
листок людина маленький ми місяць (moon)			шкіра що я язик яйце		

Підрубиці у кн. Новое в лингвистике. Вып. 1. – М., 1961. – С. 7-107

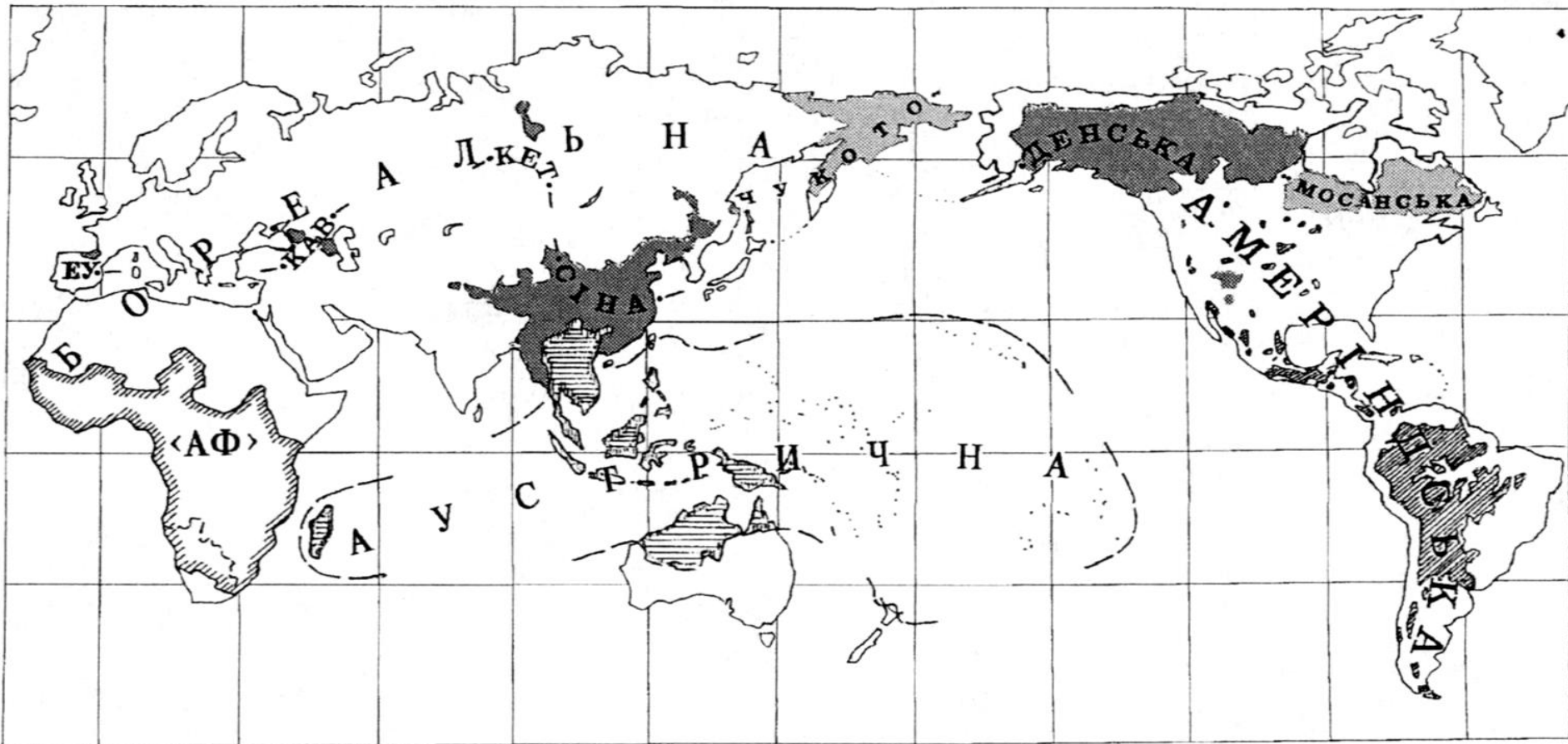
*Рис. 14. Відповідність частки збереже-
них слів у списках двох споріднених мов
і часу їхнього нарізного розвитку*

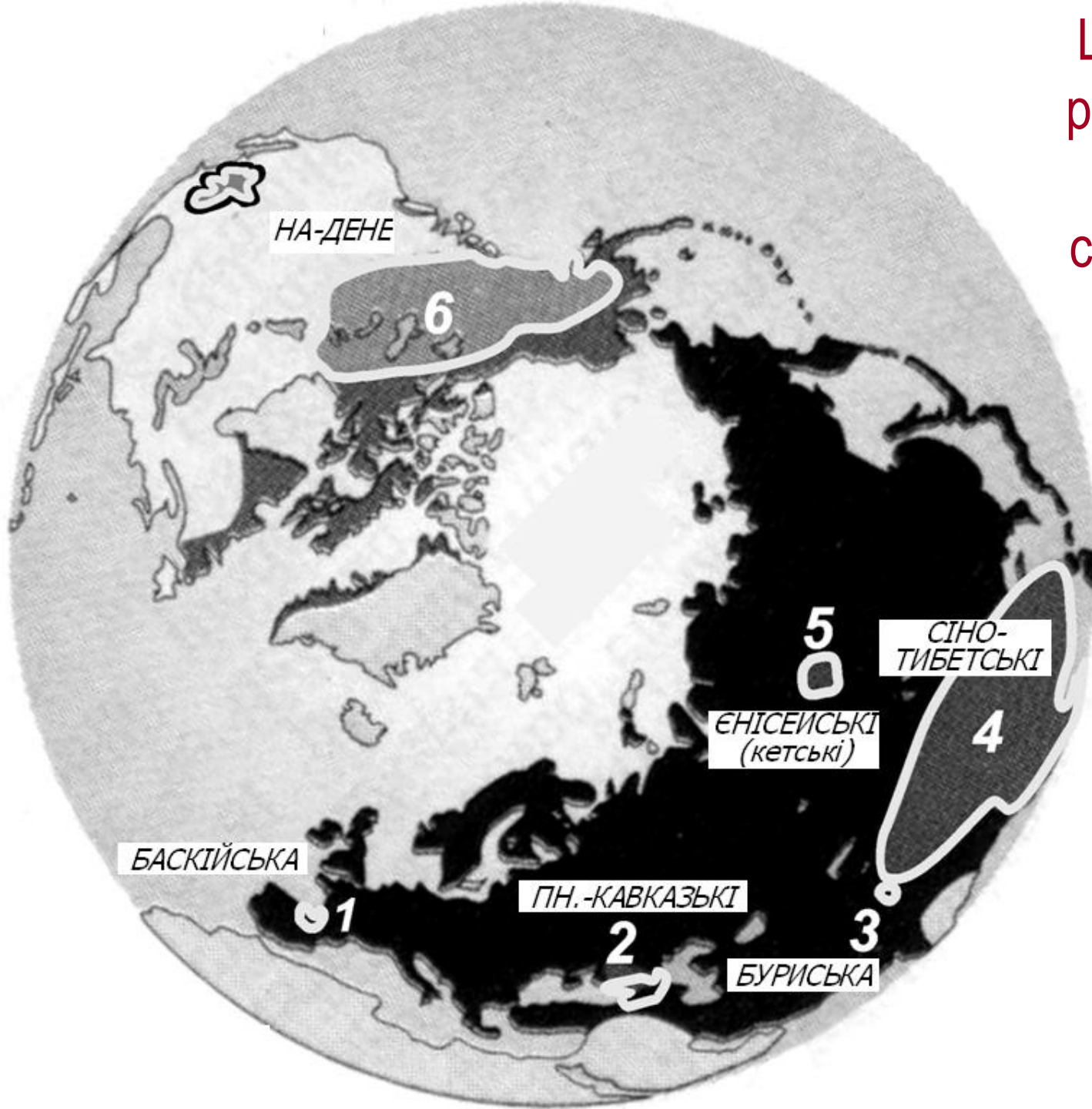
Крім усього, згодом виявилося, що ескімоська й алеутська мови –родичі алтайських, уральських, індоєвропейських, семітських, дравідійських у складі бореальної філи мов

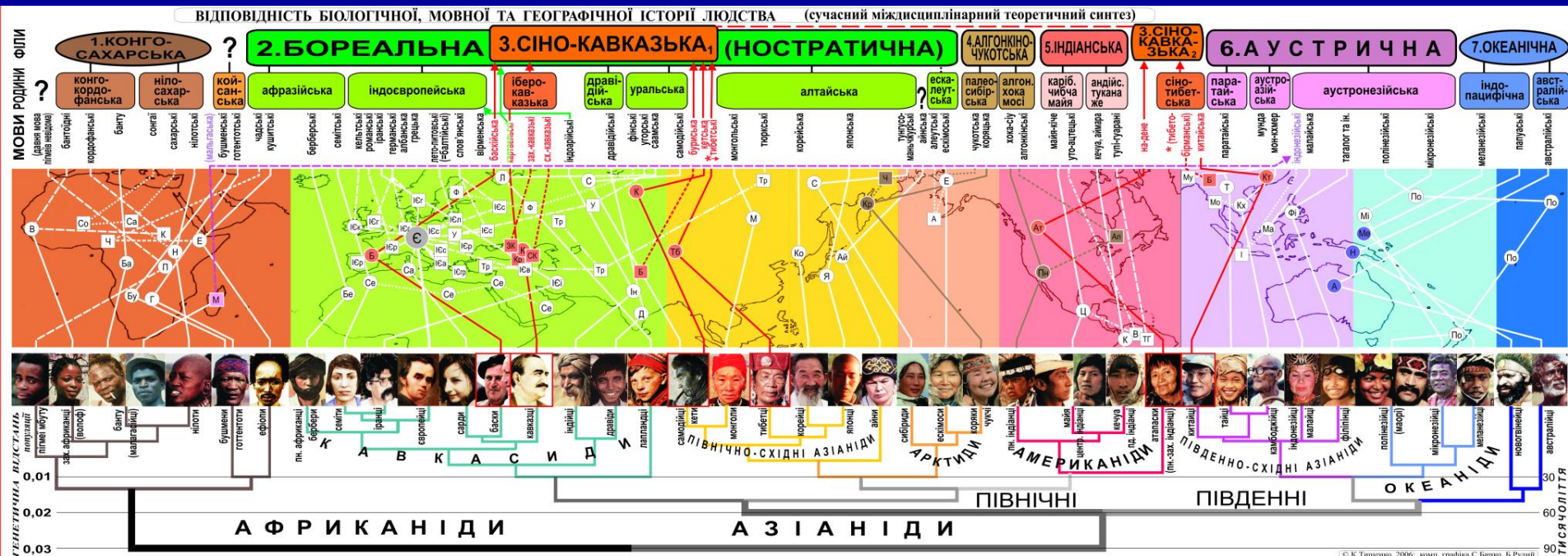
Зроблене М. Сводешем відкриття констант еволюції лексиконів стало надзвичайною подією в порівняльно-історичному мовознавстві. Воно відкрило шлях до встановлення генетичних відстаней між будь-якими двома спорідненими мовами *навіть за браку давніх письмових пам'яток* цими мовами (а це, як відомо, стосується 97 % мов світу). При цьому вирішальну роль відіграв той факт, що ***в разі збереження в сучасному світі принаймні двох споріднених мов їхні словники, як з'ясувалося, несуть кількісну інформацію про час розходження обох мов зі спільної мови-предка.***

Генеалогія мовних філ

Шість мовних
родин у складі
давнішої
сінокавказької
філи мов

Відповідність біологічної, мовної та географічної історії людства

(об'єднана схема: 42 популяції, 20 мовних сімей, 7 філ)

